

Financiële kengetallen

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is bepaald dat gemeenten een basisset van vijf financiële kengetallen moeten opnemen in de begroting en de jaarrekening. In de begroting vanaf 2016, in de jaarrekening vanaf 2015.

Kengetallen en de financiële positie van de gemeente

Het opnemen van kengetallen in de begroting past in het streven naar meer transparantie. Ook helpen de kengetallen, in hun onderlinge samenhang, bij het verkrijgen van verantwoord inzicht in de – ontwikkeling van – de financiële positie en over de baten en lasten van de gemeente.

Daarmee geven deze kengetallen ook informatie over de weerbaarheid en wendbaarheid van de gemeentelijke begroting. Het is overigens niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. De kengetallen kunnen alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld geven van de financiële positie van de gemeente.

De wijze waarop de kengetallen meewegen in de uiteindelijke beoordeling van de financiële positie is voorbehouden aan het politieke verantwoordingsproces binnen de gemeente.

Kengetallen en de gemeenteraad

De kengetallen vormen een verbinding tussen de verschillende aspecten die de gemeenteraad in hun beoordeling van de financiële positie betreft om daar een verantwoord oordeel over te geven. Zij leveren daarmee ook een bijdrage aan hun kaderstellende en controlerende rol. Bij eventuele beleidskeuzes kan de gemeente de gevolgen hiervan op de financiële kengetallen meenemen in haar beoordeling.

De kengetallen zijn bedoeld als instrument voor de raad en worden niet gebruikt als extra normeringsinstrument in het kader van het financieel toezicht door de provincies of het Rijk.

Kengetallen en de signaleringswaarde

De financiële kengetallen bieden gemeenteraden ook de mogelijkheid om zichzelf te vergelijken met andere gemeenten. Daarnaast kunnen gemeenten ervoor kiezen om voor zichzelf een norm te stellen, zoals dit nu gebeurt bij de beoordeling van het weerstandsvermogen. De verwachting is dat in de komende jaren er normen ontwikkeld gaan worden en er wellicht ook een landelijke normering gaat komen. Vooralsnog hebben de kengetallen een signaleringswaarde. We relateren die voor zover mogelijk aan bijvoorbeeld de signaleringswaarden zoals die bij stresstesten worden gehanteerd of die als algemeen aanvaarde normen in het vakgebied worden gezien.

Vijf financiële kengetallen

De gemeente neemt in deze paragraaf vijf financiële kengetallen op. Een toelichting op onder andere de wijze waarop we de kengetallen berekenen is opgenomen in bijlage 12 van het bijlagenboek.

Kengetallen	Rekening	Begroting	Begroting
	2014	2015	2016
Netto schuldquote	68%	55%	64%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	56%	45%	55%
Solvabiliteitsrisico	34%	35%	32%
Structurele exploitatieruimte	1%	-1%	1%
Grondexploitatie	39%	25%	16%
Belastingcapaciteit	94%	93%	93%

Vergelijking 2014 – 2015 - 2016

De percentages van de rekening 2014 enerzijds en de begrotingen 2015 en 2016 anderzijds zijn niet voor alle kengetallen zonder meer met elkaar te vergelijken. In verband met de drie decentralisaties ontvangt de gemeente vanaf 2015 van het Rijk een integratie-uitkering Sociaal domein van ongeveer € 22 miljoen. Deze integratie-uitkering maakt onderdeel uit van de totale baten van de gemeente en bij de berekening van een aantal kengetallen maken we gebruik van de totale baten van de gemeente.

Betere vergelijking 2014 – 2015 – 2016

Om een betere vergelijking met het percentage van de rekening 2014 te maken, maakten we een nieuwe fictieve berekening waarin we de integratie-uitkering Sociaal domein niet in het bedrag van de totale baten meenamen. Het verloop van het kengetallen ziet er dan als volgt uit :

Kengetallen	Rekening	Begroting	Begroting
	2014	2015	2016
Netto schuldquote	68%	68%	79%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	56%	55%	68%
Solvabiliteitsrisico	34%	35%	32%
Structurele exploitatieruimte	1%	-1%	1%
Grondexploitatie	39%	31%	20%
Belastingcapaciteit	94%	93%	93%

In de komende jaren zullen de percentages wel beter vergelijkbaar zijn, omdat dan in alle gevallen met hetzelfde bedrag aan totale baten worden gerekend.

De gepresenteerde kengetallen geven het college vooralsnog geen aanleiding om de gemeenteraad te adviseren het ingezette financiële beleid (op onderdelen) aan te passen. Er worden – voor zover die beschikbaar zijn – geen signaleringswaarden overschreden.

Bijlage 12: Financiële kengetallen

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Het kengetal **netto schuldquote** geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. De netto-schuldquote geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. Daarnaast zegt het kengetal ook wat over de flexibiliteit van de begroting. Hoe hoger de schuld is, hoe meer kapitaallasten er zijn (rente en aflossing) waardoor een begroting minder flexibel wordt. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote.

Omdat bij leningen er onzekerheid kan bestaan of ze allemaal terug worden betaald, wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal te berekenen, zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en ook wat dat betekent voor de schuldenlast.

In de VNG-uitgave "Houdbare Gemeentefinancien" is aangegeven dat wanneer de schuld lager is dan de jaaromzet (<100%) dit als voldoende kan worden bestempeld en boven de 130% als onvoldoende. Het schuldplafond voor de netto schuldquote van 130% is echter een grove indicatie.

Voor een goed oordeel over de hoogte van de netto schuldquote van een gemeente is een diepere analyse nodig. Twee belangrijke factoren nuanceren het beeld. Ten eerste kan een grote portefeuille uitgeleende gelden aan derden en aan verbonden partijen het beeld vertekenen. Ten tweede kunnen grote voorraden bouwgrond (inclusief bouwgrond in exploitatie) het beeld vertekenen.

Voor de berekening van de netto-schuldquote wordt de netto-schuld (exclusief alle verstrekte leningen) gedeeld door het totaal van de inkomsten binnen de exploitatie en uitgedrukt in een percentage:

$$\frac{\text{(vaste schulden + netto vlottende schulden + overlopende passiva -/- langlopende uitzettingen)} \\ \text{(exclusief verstrekte leningen) -/- kortlopende uitzettingen -/-} \\ \text{liquide middelen -/- overlopende activa)}}{\text{Totale baten exclusief de mutaties reserves}}$$

Voor de berekening van de netto-schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen wordt de netto-schuld (inclusief alle verstrekte leningen) gedeeld door het totaal van de inkomsten binnen de exploitatie en uitgedrukt in een percentage:

$$\frac{\text{(vaste schulden + netto vlottende schulden + overlopende passiva -/- langlopende uitzettingen)} \\ \text{(inclusief verstrekte leningen) -/- kortlopende uitzettingen -/-} \\ \text{liquide middelen -/- overlopende activa)}}{\text{Totale baten exclusief de mutaties reserves}}$$

Solvabiliteitsratio

Het kengetal **solvabiliteitsratio** drukt het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Daar is bijvoorbeeld sprake van indien een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is (omdat het vast zit in bijvoorbeeld een gemeentehuis of dat er andere investeringen mee zijn gefinancierd).

Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van de gemeente.

Bij een solvabiliteitsratio van minder dan 20% heeft een gemeente zijn bezit zeer zwaar belast met schuld. Normaal bevindt de solvabiliteitsratio van een gemeente zich tussen de 30% en 80%. Bij een solvabiliteitsratio hoger dan 80% is in de meeste gevallen sprake van een gemeente die per saldo geen schulden heeft.

Voor de berekening van de solvabiliteitsratio wordt het eigen vermogen gedeeld door het totale vermogen en uitgedrukt in een percentage:

$$\frac{\text{Eigen vermogen}}{\text{Totaal vermogen}}$$

Grondexploitatie

Het kengetal **grondexploitatie** geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzichte van de jaarlijkse baten. Wanneer een gemeente grond tegen de veel lagere prijs van landbouwgrond heeft aangekocht, loopt ze veel minder risico dan wanneer er dure grond is aangekocht en de vraag naar woningen is gestagneerd.

De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Voor het kengetal grondexploitatie is het lastig een norm te bepalen. De boekwaarde van de gronden in bezit zegt namelijk nog niets over de relatie tussen de vraag en aanbod van woningbouw danwel m² bedrijventerrein. Maatwerk is hiervoor van toepassing, dat wil onder andere zeggen: hoeveel woningen of m²-bedrijventerrein zijn gepland, het type en op welke plek.

Daarnaast is het van wezenlijk belang wat de te verwachte vraag zal zijn. Dit vergt meer onderzoek dan naar voren komt uit het kengetal. De boekwaarde van de gronden geeft wel weer of een gemeente veel middelen heeft gestopt in haar grondexploitatie. Dit geld dient namelijk ook nog terugverdiend te worden.

Voor de berekening van het kengetal grondexploitatie worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgronden in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten (exclusief de mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage. Als voor het (verwachte) tekort in de grondexploitatie een verliesvoorziening is gevormd, wordt het saldo hiervan in mindering gebracht op de boekwaarde van de gronden.

$$\frac{\text{(boekwaarde niet in exploitatie genomen bouwgronden +
boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie)}}{\text{Totale baten exclusief de mutaties reserves}}$$

Structurele exploitatieruimte

Het kengetal **structurele exploitatieruimte** is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt thans het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten.

Voor de berekening van het kengetal structurele exploitatieruimte wordt het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves te gedeeld door de totale baten (exclusief de mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage.

$$\frac{\text{(structurele baten – structurele lasten) +
(structurele onttrekkingen aan de reserves – structurele toevoegingen aan de reserves)}}{\text{Totale baten exclusief de mutaties reserves}}$$

Belastingcapaciteit

Het kengetal **Belastingcapaciteit** geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller deze in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Het geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde.

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert ieder jaar deze lasten in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de onroerende-zaakbelastingen (OZB), de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente.

Voor de berekening van het kengetal belastingcapaciteit worden de woonlasten voor een gezin in het begrotingsjaar gedeeld door het landelijk gemiddelde in het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar en uitgedrukt in een percentage.

$$\frac{\text{Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde
(OZB + rioolheffing + afvalstoffenheffing - heffingskorting)}}{\text{Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin in het voorafgaande begrotingsjaar}}$$